Teismo praktikos rinkinys

GENERALINIO ADVOKATO
PRIIT PIKAMÄE IŠVADA,
pateikta 2022 m. birželio 2 d.[1]

Byla C-199/21

DN
prieš
Finanzamt Österreich

(*Bundesfinanzgericht* (Federalinis finansų teismas, Austrija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Socialinė apsauga – Reglamentas (EB) Nr. 987/2009 – 60 straipsnio 1 dalies trečias sakinys – Valstybės narės teisės nuostata, pagal kurią išmokos šeimai skiriamos vienam iš tėvų, auginančiam vaiką – Nepasinaudojimas vieno iš tėvų turima teise prašyti išmokų – Pareiga atsižvelgti į kito iš tėvų pateiktą prašymą – Šios pareigos apimtis, kiek tai susiję su reikalavimu grąžinti kitam iš tėvų skirtas išmokas šeimai“

I. Įvadas

1. Šioje byloje *Bundesfinanzgericht* (Federalinis finansų teismas, Austrija) Teisingumo Teismui pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą, be kita ko, dėl Reglamento (EB) Nr. 883/2004[2] 67 ir 68 straipsnių taikymo nuostatų, įtvirtintų Reglamente (EB) Nr. 987/2009[3], išaiškinimo.

2. Konkrečiau kalbant, pateikiant ketvirtąjį ir penktąjį klausimus, į kuriuos sutelktas dėmesys šioje išvadoje, Teisingumo Teismo prašoma patikslinti Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečio sakinio, kuriame nurodyta, kad, jeigu asmuo, turintis teisę prašyti išmokų šeimai, nepasinaudoja savo teise, kompetentinga įstaiga turi atsižvelgti į vieno iš tame sakinyje nurodytų asmenų pateiktą prašymą, prasmę ir taikymo sritį.

[1] Originalo kalba: prancūzų.

[2] 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72 ir klaidų ištaisymas OL L 188, 2013, p. 10).

[3] 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką (OL L 284, 2009, p. 1).

II. Teisinis pagrindas

A. Sąjungos teisė

1. Reglamentas Nr. 883/2004

3. Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnyje nustatyta:

„Šiame reglamente:

<…>

i) „šeimos narys“ – tai

<…>

3) jeigu valstybės narės teisės aktuose, taikomuose remiantis 1 ir 2 papunkčiais, asmuo laikomas šeimos arba namų ūkio nariu tik tuo atveju, jei jis gyvena tame pačiame namų ūkyje kaip ir apdraustasis asmuo arba pensininkas, ši sąlyga laikoma patenkinta, jeigu atitinkamas asmuo yra daugiausiai išlaikomas apdraustojo asmens arba pensininko;

<…>

q) „kompetentinga įstaiga“ –

i) įstaiga, kurioje atitinkamas asmuo yra apdraustas prašymo gauti išmoką pateikimo metu;

<…>

s) „kompetentinga valstybė narė“ – valstybė narė, kurios teritorijoje yra įsikūrusi kompetentinga įstaiga;

<…>

z) „išmoka šeimai“ – visos išmokos natūra arba pinigais, skirtos padengti šeimos išlaidoms, neįskaitant I priede nurodytų išankstinių išlaikymo ir specialių vaiko gimimo bei įvaikinimo išmokų.“

4. Šio reglamento 2 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Šis reglamentas taikomas valstybės narės piliečiams, asmenims be pilietybės ir pabėgėliams, gyvenantiems vienoje iš valstybių narių, kuriems yra ar buvo taikomi vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktai, bei jų šeimos nariams ir maitintojo netekusiems asmenims.“

5. Šio reglamento 3 straipsnyje nustatyta:

„1. Šis reglamentas taikomas visiems teisės aktams, kurie apima šias socialinės apsaugos sritis:

<…>

j) išmokas šeimai.

<…>“

6. Šio reglamento 7 straipsnyje nustatyta:

„Jeigu šiame reglamente nenumatyta kitaip, išmokos pinigais, mokėtinos pagal vienos ar daugiau valstybių narių teisės aktus arba šį reglamentą, negali būti kaip nors sumažinamos, pakeičiamos, sustabdomos, nutraukiamos ar konfiskuojamos dėl to, kad jų gavėjas arba jo šeimos nariai gyvena ne toje valstybėje narėje, kurioje yra įstaiga, atsakinga už išmokų mokėjimą.“

7. Reglamento Nr. 883/2004 III antraštinės dalies 8 skyriaus 67 straipsnyje „Šeimos nariai, gyvenantys kitoje valstybėje narėje“ nustatyta:

„Asmuo turi teisę gauti išmokas šeimai pagal kompetentingos valstybės narės teisės aktus, taip pat ir už savo šeimos narius, gyvenančius kitoje valstybėje narėje, tartum jie gyventų pirmojoje valstybėje narėje. Tačiau pensininkas turi teisę gauti išmok[a]s šeimai pagal valstybės narės, atsakingos už jo pensijos mokėjimą, teisės aktus.“

8. Šio reglamento to paties 8 skyriaus 68 straipsnis „Pirmenybinės taisyklės, kai išmokos sutampa“ suformuluotas taip:

„1. Jeigu išmokos tuo pačiu laikotarpiu ir tiems patiems šeimos nariams priklauso pagal daugiau kaip vienos valstybės narės teisės aktus, taikomos šios pirmenybinės taisyklės:

a) jeigu daugiau nei viena valstybė narė išmokas privalo mokėti skirtingu pagrindu, išmokos skiriamos tokia prioritetine tvarka: pirma – teisės į išmokas, įgytos darbo pagal darbo sutartį arba savarankiško darbo pagrindu, antra – teisės į išmokas, įgytos pensijos mokėjimo pagrindu, ir trečia – teisės, įgytos gyvenamosios vietos pagrindu;

b) jeigu daugiau nei viena valstybė narė išmokas privalo mokėti tuo pačiu pagrindu, prioritetinė tvarka nustatoma remiantis šiais papildomais kriterijais:

   <…>

   ii) jeigu teisės į išmokas įgytos pensijos mokėjimo pagrindu: vaikų gyvenamoji vieta, su sąlyga, kad pensija mokama pagal tos valstybės teisės aktus, ir papildomai, tam tikrais atvejais – ilgiausias draudimo arba gyvenimo laikotarpis, įgytas pagal vienas kitam prieštaraujančius teisės aktus;

<…>

2. Jeigu teisės į išmokas sutampa, išmokos šeimai mokamos pagal tuos teisės aktus, kurie buvo pripažinti prioritetiniais pagal 1 dalies nuostatas. Pagal kitą, pirmajam prieštaraujantį, teisės aktą arba aktus priklausančių išmokų šeimai mokėjimas sustabdomas mokant tik pirmajame teisės akte numatyto dydžio išmoką, o už ją viršijančią sumą prireikus mokamas diferencinis priedas. Tačiau už vaikus, kurie, kai teisės į atitinkamą išmoką yra įgytos tik gyvenamosios vietos pagrindu, gyvena kitoje valstybėje narėje, toks diferencinis priedas neturi būti mokamas.

<…>“

9. Šio reglamento to paties 8 skyriaus 68a straipsnyje „Išmokų mokėjimas“ [4] nustatyta:

„Tuo atveju, kai išmokomis šeimai nesinaudoja asmuo, kuriam jos turėtų būti teikiamos šeimos nariams išlaikyti, kompetentinga įstaiga savo teisinius įsipareigojimus vykdo mokėdama tas išmokas fiziniam ar juridiniam asmeniui, faktiškai išlaikančiam šeimos narius, jų gyvenamosios valstybės narės įstaigos arba jų gyvenamosios valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos šiuo tikslu paskirtos institucijos ar įstaigos agentūros prašymu ir jai tarpininkaujant.“

2. Reglamentas Nr. 987/2009

10. Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Prašymas skirti išmokas šeimai pateikiamas kompetentingai įstaigai. Taikant [Reglamento Nr. 883/2004] 67 ir 68 straipsnius, ypač sprendžiant asmens teisės prašyti tokios išmokos klausimą, turi būti atsižvelgiama į visos šeimos padėtį taip, lyg visiems susijusiems asmenimis būtų taikomi atitinkamos valstybės narės teisės aktai ir lyg jie gyventų toje valstybėje narėje. Kai asmuo, turintis teisę prašyti išmokos, nepasinaudoja savo teise, valstybės narės, kurios teisės aktai taikomi, kompetentinga įstaiga atsižvelgia į kito iš tėvų ar asmens, kuris juo laikomas, arba vaiką ar vaikus globojančio asmens ar įstaigos prašymą skirti išmokas šeimai.“

B. Austrijos teisė

11. Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos 1967 m. spalio 24 d. *Bundesgesetz betreffend den Familienlastenausgleich durch Beihilfen* (Įstatymas dėl šeimos išlaidų kompensavimo skiriant išmokas; *BGBl.*, 376/1967, toliau – FLAG) 2 straipsnyje nustatyta:

„1. Asmenys, kurių nuolatinė arba įprastinė gyvenamoji vieta yra federalinėje teritorijoje, turi teisę gauti išmokas šeimai:

<…>

b) už pilnamečius vaikus iki 24 metų, kurie mokosi profesinio mokymo įstaigoje

<…>

2. Teisę gauti išmokas šeimai už 1 dalyje nurodytą vaiką turi asmuo, kurio namų ūkiui vaikas priklauso. Asmuo, kurio namų ūkiui vaikas nepriklauso, tačiau iš kurio lėšų jis daugiausia išlaikomas, turi teisę į išmoką šeimai, jeigu teisės ją gauti pagal šios dalies pirmą sakinį neturi joks kitas asmuo.

3. Šiame skirsnyje „asmens vaikai“:

a) jo palikuonys;

<…>

[4] Į Reglamentą Nr. 883/2004 šis straipsnis įterptas 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 988/2009, iš dalies keičiančio Reglamentą Nr. 883/2004, 1 straipsnio 18 punktu (OL L 284, 2009, p. 43).

5. Vaikas priklauso asmens namų ūkiui, jei tvarkant bendrą namų ūkį jis su šiuo asmeniu gyvena tame pačiame būste. Priklausymas namų ūkiui nelaikomas išnykusiu:

a) jei vaikas tik laikinai negyvena bendrame būste.

<…>“

12. FLAG 26 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Asmuo, nepagrįstai gavęs išmokas šeimai, turi grąžinti atitinkamą sumą.“

III. Faktinės bylos aplinkybės, pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

13. DN, gimęs Lenkijoje, nuo 2001 m. yra Austrijos pilietis ir nuo to laiko gyvena Austrijoje. Iki 2011 m. jis buvo sudaręs santuoką su Lenkijos piliete ir 1991 m. šioje santuokoje jiems gimė dukra, taip pat Lenkijos pilietė.

14. Nuo 2011 m. DN gauna kompetentingų Lenkijos ir Austrijos įstaigų mokamą išankstinę senatvės pensiją, apskaičiuojamą pagal draudimo laikotarpius, įgytus Lenkijoje, paskui – Austrijoje.

15. Nuo 2013 m. sausio mėn. iki rugpjūčio mėn. DN prašė išmokų šeimai ir jas gavo kaip kompensacinę išmoką ir mokesčių kreditą, jo dukrai suteiktą Austrijos mokesčių administratoriaus. DN šias išmokas pervedė Lenkijoje studijavusiai dukrai. Buvusi DN sutuoktinė nepateikė prašymo skirti tas išmokas.

16. Per šį laikotarpį Lenkijoje nebuvo mokama jokių išmokų šeimai, nes DN ištekliai viršijo šios valstybės narės teisės aktuose nustatytą leidžiamą pajamų ribą tokioms išmokoms gauti.

17. 2014 m. lapkričio 12 d. sprendimu Austrijos mokesčių administratorius nurodė grąžinti šias DN skirtas kompensacines išmokas ir mokesčių kreditą, remdamasis tuo, kad dėl Lenkijoje gaunamos išankstinės senatvės pensijos ir dėl jo dukters nuolatinės gyvenamosios vietos šioje valstybėje pagal Reglamento Nr. 883/2004 68 straipsnio 1 dalyje nustatytas prioriteto taisykles Austrija turi tik subsidiariąją kompetenciją mokėti išmokas šeimai. Be to, remdamasis alternatyviu grąžinimo pagrindu mokesčių administratorius tvirtina, kad pagal FLAG 2 straipsnio 2 dalį tik Lenkijoje su dukra gyvenanti motina turėjo teisę gauti išmokas šeimai Austrijoje. Todėl jis daro išvadą, kad pagal FLAG 26 straipsnio 1 dalį reikia susigrąžinti šias išmokas iš tėvo, nors motina, kuri turėjo pateikti prašymą, jų nebegalėtų gauti dėl pasibaigusio atgaline data taikomo laikotarpio.

18. DN dėl šio sprendimo pateikė skundą *Bundesfinanzgericht* (Federalinis finansų teismas, Austrija), teigdamas, kad Austrija jam turi mokėti išmokas šeimai pagal Reglamento Nr. 883/2004 68 straipsnio 2 dalį, siejamą su atitinkamomis FLAG nuostatomis.

19. Tokiomis aplinkybėmis *Bundesfinanzgericht* (Federalinis finansų teismas) 2021 m. kovo 19 d. nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar formuluotė „valstybės narės, atsakingos už pensijos mokėjimą“, įtvirtinta [Reglamento Nr. 883/2004] <…> 67 straipsnio antrame sakinyje, turi būti aiškinama taip, kad čia turima omenyje ta valstybė narė, kuri anksčiau, kaip darbo vietos valstybė, buvo atsakinga už išmokas šeimai, o dabar privalo mokėti senatvės pensiją, teisė į kurią grindžiama pasinaudojimu darbuotojų judėjimo laisve jos teritorijoje?

2. Ar formuluotė „teisės į išmokas įgytos pensijos mokėjimo pagrindu“, įtvirtinta Reglamento Nr. 883/2004 68 straipsnio 1 dalies b punkto ii papunktyje, turi būti aiškinama taip, kad teisė gauti išmokas šeimai laikoma įgyta gaunamos pensijos pagrindu, jei, pirma, pagal Sąjungos teisės arba nacionalinės teisės aktų nuostatas teisei į išmokas šeimai taikoma sąlyga yra pensijos gavimas, antra, pensijos gavimo sąlyga įvykdyta faktiškai, todėl „tiesiog gaunama pensija“ nepatenka į Reglamento Nr. 883/2004 68 straipsnio 1 dalies b punkto ii papunkčio taikymo sritį ir atitinkama valstybė narė Sąjungos teisės požiūriu nėra laikytina „pensiją mokančia valstybe“?

3. Jei sąvokai „pensiją mokanti valstybė“ išaiškinti pakanka tiesiog gaunamos pensijos:

   Ar senatvės pensijos gavimo atveju, jei teisei į šią pensiją buvo taikomi reglamentai dėl darbuotojų migrantų, o anksčiau tokia teisė įgyta dirbant valstybėje narėje laikotarpiu, kai arba vien gyvenamosios vietos valstybė narė, arba abi valstybės dar nebuvo Europos Sąjungos arba Europos ekonominės erdvės valstybės narės, formuluotė „už ją viršijančią sumą prireikus mokamas diferencinis priedas“, įtvirtinta Reglamento Nr. 883/2004 68 straipsnio 2 dalies antro sakinio antroje dalyje, atsižvelgiant į 1980 m. birželio 12 d. [Sprendimą *Laterza*] (733/79, [EU:C:1980:156]), turi būti aiškinama taip, kad išmokos šeimai pagal Sąjungos teisę kuo didesnės apimties garantuojamos ir gaunant pensiją?

4. Ar Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečią sakinį reikia aiškinti taip, kad su šia nuostata yra nesuderinama FLAG 1967 2 straipsnio 5 dalis, pagal kurią teisė į šeimos pašalpą ir mokesčio kreditą santuokos nutraukimo atveju suteikiama namų ūkį tvarkančiam, bet prašymo nei gyvenamosios vietos valstybėje, nei pensiją mokančioje valstybėje nepateikusiam vienam iš tėvų tol, kol pilnametis ir studijuojantis vaikas priklauso jo namų ūkiui, todėl kitas iš tėvų, kuris Austrijoje gyvena kaip pensiją gaunantis asmuo ir faktiškai vienintelis finansiškai išlaiko vaiką, teisę į šeimos pašalpą ir mokesčio kreditą valstybės narės, kurios teisės aktai turi būti taikomi pirmumo tvarka, įstaigoje gali pareikšti tiesiogiai remdamasis Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečiu sakiniu?

5. Ar Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečias sakinys taip pat turi būti aiškinamas taip, jog tam, kad būtų pripažintas Sąjungos darbuotojo, kaip valstybės narės išmokų šeimai procedūros šalies, statusas, taip pat būtina, kad darbuotojas būtų daugiausia išlaikantis asmuo, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004 1 straipsnio i punkto 3 papunktį?

6. Ar nuostatos dėl dialogo procedūros pagal [Reglamento Nr. 987/2009] 60 straipsnį turi būti aiškinamos taip, kad tokią procedūrą dalyvaujančių valstybių narių įstaigos turi taikyti ne tik išmokų šeimai skyrimo, bet ir išmokų šeimai susigrąžinimo atveju?“

IV. Procesas Teisingumo Teisme

20. Rašytines pastabas pateikė Čekijos vyriausybė ir Europos Komisija.

V. Teisinė analizė

21. Atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo prašymą šioje išvadoje nagrinėsiu tik ketvirtąjį ir penktąjį klausimus.

A. Dėl klausimų performulavimo

22. Ketvirtuoju ir penktuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar pagal Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečią sakinį draudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal kurią su vaiku gyvenančiam vienam iš tėvų suteikiama teisė gauti išmokas šeimai, todėl, net šiam iš tėvų nepateikus prašymo skirti išmoką, kitam iš tėvų, faktiškai vienam išlaikančiam vaiką, negali būti mokama ta išmoka.

23. Taigi, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, reikia išsiaiškinti, ar tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje, kitas iš tėvų pagal tą straipsnį turi teisę gauti išmokas šeimai.

24. Manau, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateiktino atsakymo elementų galima rasti Sprendime *Trapkowski*[5]. Šio sprendimo motyvuojamojoje dalyje Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad reglamentuose Nr. 987/2009 ir Nr. 883/2004 nėra nustatyti teisę į išmokas šeimai turintys asmenys[6], nors juose ir įtvirtintos taisyklės, leidžiančios nustatyti asmenis, turinčius teisę į šias išmokas[7]. Toliau Teisingumo Teismas nurodė, kad iš Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečio sakinio formuluotės ir struktūros matyti, kad svarbu atskirti prašymo skirti išmokas šeimai pateikimą ir teisę gauti tokias išmokas[8]. Taip pat remdamasis to straipsnio turiniu jis pabrėžė, kad, nors pakanka, kad vienas iš asmenų, turinčių teisę prašyti išmokų šeimai, pateiktų prašymą, kad kompetentinga valstybės narės įstaiga turėtų atsižvelgti į kito iš tėvų prašymą, pagal Sąjungos teisę nedraudžiama tokiai įstaigai taikant nacionalinę teisę daryti išvados, kad teisę gauti išmokas šeimai už vaiką turi kitas asmuo, o ne tas, kuris pateikė prašymą skirti šias išmokas[9].

25. Iš šios jurisprudencijos darytina išvada, kad pagal Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečią sakinį valstybė narė tikrai neįpareigota skirti išmokos „kitam iš tėvų“, jeigu vienas iš tėvų, turintis teisę prašyti skirti išmokas šeimai, nepasinaudojo savo teise. Todėl pagal tą nuostatą tokiomis aplinkybėmis, kaip nagrinėjamos pagrindinėje byloje, visiškai nedraudžiama Austrijos kompetentingai įstaigai, atsižvelgus į skyrimo sąlygas, atmesti DN pateikto prašymo skirti tas išmokas.

5 2015 m. spalio 22 d. Sprendimas *Trapkowski* (C-378/14, toliau – Sprendimas *Trapkowski*, EU:C:2015:720).

6 Teisingumo Teismas nurodo, kad iš Reglamento Nr. 883/2004 67 straipsnio formuluotės aiškiai matyti, kad teisę į išmokas šeimai turintys asmenys nustatomi pagal nacionalinę teisę (žr. Sprendimo *Trapkowski* 44 punktą).

7 Sprendimo *Trapkowski* 43 punktas.

8 Sprendimo *Trapkowski* 46 punktas.

9 Sprendimo *Trapkowski* 47 ir 48 punktai.

26. Toliau pažymiu, kad šioje byloje nagrinėjama problematika iš tikrųjų nėra panaši į nagrinėtąją Sprendime *Trapkowski*, nes iš pradžių Austrijos kompetentinga įstaiga priėmė DN pateiktą prašymą dėl dukros. Tik vėliau mokesčių administratorius pareikalavo grąžinti DN skirtų išmokų šeimai dydžio sumą, kaip alternatyviu grąžinimo pagrindu remdamasis nacionalinės teisės nuostatomis, pagal kurias numatyta, kad, pirma, išmokos šeimai mokamos asmeniui, kurio ūkiui priklauso vaikas, ir, antra, asmuo, nepagrįstai gavęs tas išmokas, turi grąžinti jas atitinkančio dydžio sumą. Todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės nuspręsti, ar šie pagrindai svarbūs priimant sprendimą dėl mokesčių administratoriaus pateikto reikalavimo grąžinti išmokas šeimai.

27. Taigi Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečio sakinio išaiškinimas gali nulemti bylos baigtį, nes šiuo atveju Austrijos mokesčių administratorius, atsižvelgdamas į tai, kad motina nepateikė prašymo, atsižvelgė į tėvo pateiktą prašymą ir jam skyrė išmokas šeimai už vaiką. Kitaip tariant, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turės nustatyti, ar tokiomis aplinkybėmis pagal tą nuostatą draudžiama teisės nuostata, pagal kurią leidžiama susigrąžinti DN skirtas išmokas šeimai už vaiką.

28. Šiomis aplinkybėmis manau, kad, siekiant pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui naudingą atsakymą, leidžiantį priimti sprendimą byloje, būtina performuluoti Teisingumo Teismui jo pateiktus klausimus [10].

29. Taigi siūlau Teisingumo Teismui taip performuluoti ketvirtąjį ir penktąjį klausimus:

„Ar Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečias sakinys turi būti aiškinamas taip, kad yra draudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią leidžiama susigrąžinti išmokas šeimai, skirtas vienam iš šioje nuostatoje nurodytų asmenų, į kurio prašymą atsižvelgė kompetentinga įstaiga, jeigu asmuo, turintis teisę gauti šias išmokas, nepasinaudojo savo teise?“

B. Dėl performuluotų klausimų

30. Taip performulavus klausimus išeitų, kad reikia išaiškinti Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečią sakinį. Kadangi tas reglamentas priimtas siekiant įgyvendinti Reglamentą Nr. 883/2004, manau, pirmiausia būtina įvertinti šiame antrajame reglamente nustatytų išmokų šeimai srityje taikomų taisyklių dalyką ir tikslą. Šiuo atveju manau, kad toks požiūris juo labiau būtinas, nes Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nustatyta, kad atsižvelgiant į nuorodą į Reglamento Nr. 883/2004 67 ir 68 straipsnius, Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies, kurioje ta nuoroda padaryta, prasmė ir taikymo sritis turi būti nagrinėjami pagal pirmųjų dviejų straipsnių nuostatas [11].

31. Siekiant užtikrinti SESV 45 straipsnyje apibrėžtą darbuotojų judėjimo laisvę šios sutarties 48 straipsnyje iš esmės numatyta sukurti socialinės apsaugos sistemų derinimo struktūrą. Iš pradžių socialinės apsaugos sistemų koordinavimas, reglamentuotas Reglamente (EEB)

[10] Šiuo klausimu žr. 2021 m. spalio 6 d. Sprendimą *W.Ż. (Aukščiausiojo Teismo išimtinės kontrolės ir viešųjų reikalų kolegija – Skyrimas)* (C-487/19, EU:C:2021:798, 68 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[11] 2019 m. rugsėjo 18 d. Sprendimas *Moser* (C-32/18, EU:C:2019:752, 34 punktas).

Nr. 1408/71 [12], kuriame nustatyti mechanizmai tapo pernelyg sudėtingi [13], dabar reglamentuojamas Reglamente Nr. 883/2004. Kaip nurodyta to reglamento 4 konstatuojamojoje dalyje [14], juo, kaip Reglamentu Nr. 1408/71 [15], siekiama ne suderinti socialinės apsaugos sistemas, o tik užtikrinti jų koordinavimą.

32. Šiuo tikslu Reglamente Nr. 883/2004 numatytos, be kita ko, teisės normų kolizijos taisyklės, kai yra kelios teisės normos arba jų nėra, leidžiančios nustatyti socialinės apsaugos teisės aktus, pagal kuriuos gali būti skiriamos išmokos. Šios taisyklės, nustatytos to reglamento 11–16 straipsniuose, visų pirma grindžiamos bendruoju taikytinos teisės vienovės principu [16].

33. Toliau Reglamente Nr. 883/2004 numatytos skirtingoms išmokų kategorijoms taikomos leidžiančios nukrypti nuostatos. Dėl to Reglamento Nr. 883/2004 67 straipsnyje dėl išmokų šeimai nustatyta valstybė narė ar valstybės narės, kompetentingos skirti tokias išmokas [17]. Šiuo tikslu šiame straipsnyje įtvirtintas principas, pagal kurį asmuo gali prašyti skirti išmokas šeimai už savo šeimos narius, gyvenančius kitoje valstybėje narėje nei ta, kuri kompetentinga mokėti šias išmokas, tarytum jie gyventų pastarojoje valstybėje narėje [18]. Kaip nurodo Teisingumo Teismas, Reglamento Nr. 883/2004 67 straipsniu iš esmės siekiama neleisti valstybei narei teisės į išmokas šeimai ar jų sumą padaryti priklausomą nuo darbuotojo šeimos narių gyvenamosios vietos buvimo valstybėje narėje, kuri moka šias išmokas [19].

34. Taigi to reglamento 67 straipsnyje sukuriama fikcija, pagal kurią į visą šeimą atsižvelgiama taip, lyg visiems susijusiems asmenims turėtų būti taikomi kompetentingos valstybės narės teisės aktai ir jie joje gyventų. Kitaip tariant, pagal tą straipsnį reikalaujama taikyti globalų požiūrį [20], nes pagal jį nustatydama teisę į išmokas šeimai kompetentinga įstaiga turi nagrinėti visos šeimos padėtį. Šiuo atveju tokią sampratą įtvirtino Teisingumo Teismas, kuris, aiškindamas socialinės apsaugos sistemų koordinavimo reglamentus, nusprendė, kad išmokos šeimai dėl paties jų

[12] 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenimis, savarankiškai dirbantiems asmenimis ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje (OL L 149, 1971, p. 2; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 35).

[13] Šiuo klausimu Reglamento Nr. 883/2004 3 konstatuojamojoje dalyje pabrėžiama, kad „Bendrijos koordinavimo taisyklės“ yra „pernelyg sudėtingos ir ilgos“ ir kad svarbu jas pakeisti – „patobulinti ir supaprastinti“.

[14] Reglamento Nr. 883/2004 4 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „[b]ūtina atsižvelgti į nacionalinių socialinės apsaugos teisės aktų specifinius bruožus ir parengti tik koordinavimo sistemą“.

[15] Šiuo klausimu žr. 2000 m. rugsėjo 26 d. Sprendimą *Engelbrecht* (C-262/97, EU:C:2000:492, 35 ir 36 punktai ir juose nurodyta jurisprudencija).

[16] Reglamento Nr. 883/2004 11 straipsnio 1 dalies pirmas sakinys: „Asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai“.

[17] Reglamento Nr. 883/2004 68 straipsnyje nustatytos prioriteto taisyklės, kai teisės aktai ir teisė į išmokas sutampa. Vis dėlto pažymiu, kad šiuo atveju, atrodo, šios nuostatos netaikytinos. Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimo matyti, kad per pagrindinėje byloje nagrinėjamą laikotarpį Lenkijoje neskirta jokių išmokų šeimai. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją toks sutapimas, kaip tai suprantama pagal tą straipsnį, reiškia, kad išmokos turi būti faktiškai mokėtinos keliose valstybėse narėse. Šiuo klausimu žr. Sprendimo *Trapkowski* 32 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

[18] 2019 m. rugsėjo 18 d. Sprendimas *Moser* (C-32/18, EU:C:2019:752, 35 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[19] Žr. 2019 m. rugsėjo 18 d. Sprendimą *Moser* (C-32/18, EU:C:2019:752, 36 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija) ir 2021 m. lapkričio 25 d. Sprendimą *Finanzamt Österreich (Išmokos šeimai vystomojo bendradarbiavimo darbuotojams)* (C-372/20, EU:C:2021:962, 76 punktas).

[20] Tikslo ir principų, kuriais grindžiamas Reglamento Nr. 883/2004 67 straipsnis, pristatymą žr. Fuchs, M. ir Cornelissen, R. „ES Social Security Law, A Commentary on ES Regulations 883/2004 and 987/2009“, C. H. Beck – Hart Publishing – Nomos, 2015, p. 405 ir paskesni.

pobūdžio negali būti laikomos mokėtinomis asmeniui neatsižvelgiant į jo šeiminę situaciją [21]. Kaip teisingai pabrėžia Komisija, tai reiškia, kad teisė į išmokas šeimai suteikiama ne vienam iš tėvų, o šeimai.

35. Regis, šis globalus požiūris tobulai dera su tikslu, kuris pagal Reglamentą Nr. 883/2004 keliamas išmokoms šeimai. Siekiant nustatyti, ar išmoka yra išmoka šeimai, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004 3 straipsnio 1 dalies j punktą, reikia remtis šio reglamento 1 straipsnio z punktu, pagal kurį žodžiai „išmokos šeimai“ yra visos išmokos natūra arba pinigais, *skirtos padengti šeimos išlaidoms*, neįskaitant to reglamento I priede nurodytų išankstinių išlaikymo ir specialių vaiko gimimo bei įvaikinimo išmokų. Remdamasis šia apibrėžtimi Teisingumo Teismas nuolat nusprendžia, kad išmokos šeimai yra skirtos socialiai paremti šeimą išlaikančius darbuotojus, leidžiant savivaldos institucijai kompensuoti dalį tokių išlaidų. Be to Teisingumo Teismas patikslino, kad žodžių junginys „padengti šeimos išlaidoms“ turi būti aiškinamas taip, kad jis pirmiausia susijęs su viešąja parama šeimos biudžetui, siekiant sumažinti vaikų priežiūros išlaidas [22].

36. Šis tikslas taip pat matyti iš Reglamento Nr. 883/2004 68a straipsnio, kuriuo siekiama užtikrinti, kad išmokų šeimai gavėjai jas naudotų pagal paskirtį. Šiuo tikslu tame straipsnyje numatyta, kad, jeigu asmuo, turintis teisę gauti išmokas, nepasinaudoja turima teise į išmokas šeimai šeimos nariams išlaikyti, tų išmokų šeimai dydžio suma turi būti mokama asmeniui, kuris faktiškai tenkina šeimos narių poreikius.

37. Taigi išmokų šeimai dalykas ir tikslas yra lemiami šioje srityje Reglamente Nr. 883/2004 numatytų taisyklių taikymo ir įgyvendinimo kriterijai. Vadinasi, Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalis turi būti suprantama ir aiškinama atsižvelgiant į šiuos požymius. Šiuo atžvilgiu tame straipsnyje [23] iš esmės numatyta, kad, kai asmuo, turintis teisę prašyti skirti išmokas šeimai, nepasinaudoja savo teise, valstybės narės, kurios teisės aktai taikomi, kompetentinga įstaiga „atsižvelgia į“ kitų šiame straipsnyje nurodytų asmenų, be kita ko, „kito iš tėvų“ pateiktą prašymą.

38. Mano nuomone, Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečiame sakinyje atsispindi Reglamente Nr. 883/2004 įtvirtintas požiūris į šeimą išmokų šeimai klausimu. Manau, jog nustatydamas, kad būtų atsižvelgiama į „kito iš tėvų“ pateiktą prašymą taip, lyg jį būtų pateikęs teisę į išmokas šeimai turintis vienas iš tėvų, Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė užtikrinti, kad bet kuriuo atveju tos išmokos atsižvelgiant į jų tikslą prisidėtų prie šeimos biudžeto ir padengtų faktiškai vaiką prižiūrinčio asmens patirtas išlaidas.

39. Atitinkamai tęsdamas šiuos svarstymus manau, kad išmokas atitinkančių sumų grąžinimas galimas, tik jeigu jis nepažeidžia išmokų šeimai klausimu reglamentuose Nr. 883/2004 ir Nr. 987/2009 nustatytų mechanizmų struktūros. Siekiant įvertinti nurodymo grąžinti pagrįstumą reikia patikrinti, ar gavusi vieno iš Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečiame sakinyje nurodytų asmenų prašymą kompetentinga įstaiga atliko visos šeimos padėties vertinimą, iš kurio matyti, kad išmokos šeimai faktiškai prisideda prie šeimos išlaidų sumažinimo. Jeigu

[21] Šiuo klausimu žr. 2009 m. lapkričio 26 d. Sprendimą *Slanina* (C-363/08, EU:C:2009:732, 31 punktas) ir 2020 m. balandžio 2 d. Sprendimą *Caisse pour l'avenir des enfants (Pasienio darbuotojo sutuoktinio vaikas)* (C-802/18, EU:C:2020:269, 57 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Nors pirmasis sprendimas priimtas dėl Reglamento Nr. 1408/71 73 straipsnio išaiškinimo, jo formuluotė labai panaši į Reglamento Nr. 883/2004 67 straipsnio formuluotę.

[22] 2021 m. spalio 28 d. Sprendimas *ASGI ir kt.* (C-462/20, EU:C:2021:894, 27 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

[23] Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies nuostatų nebuvo pradiniame Tarybai ir Europos Parlamentui pateiktame Komisijos pasiūlyme. Jos buvo įterptos per Parlamento pirmąjį teisės akto svarstymą padarius pakeitimą. Vis dėlto šio pakeitimo motyvai parengiamuosiuose darbuose (OL C 76E, 2004, p. 178) nenurodyti.

atsakymas teigiamas, manau, pagal to straipsnio nuostatas draudžiama susigrąžinti išmokas šeimai, nors kompetentinga įstaiga tas išmokas skyrė asmeniui, kuris pagal nacionalinę teisę nėra asmuo, turintis teisę prašyti tokių išmokų.

40. Šiuo atveju tokia analizė nuosekliai atitinka Teisingumo Teismo jurisprudenciją. Žinoma, kaip Teisingumo Teismas priminė Sprendime *Trapkowski*[24], dėl Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečiame sakinyje reikalaujamo atsižvelgimo valstybės narės kompetentingai įstaigai nedraudžiama išmokas šeimai skirti kitam nei prašymą pateikusiam asmeniui, nes tų išmokų skyrimo sąlygos, įskaitant turinčio teisę jas gauti asmens nustatymą, reglamentuojamos nacionalinėje teisėje. Vis dėlto iš to sprendimo turinio tikrai neišplaukia, kad kompetentinga įstaiga turi padaryti tokią išvadą. Išnagrinėjusi tame straipsnyje nurodytą visos šeimos padėtį kompetentinga įstaiga gali skirti išmokas šeimai kitam nei nacionalinėje teisėje nurodytam asmeniui.

41. Vis dėlto, jeigu tokiu atveju remiantis nacionalinėje teisėje nustatytais kriterijais šis skyrimas ginčijamas, tai neturi lemti Reglamente Nr. 883/2004 nustatytos socialinės apsaugos koordinavimo sistemų mechanizmų struktūros pažeidimo. Primenu, kad, nors išmokų šeimai skyrimo sąlygos nustatomos pagal nacionalinę teisę, įgyvendindamos šią kompetenciją valstybės narės turi laikytis Sąjungos teisės[25]. Mano nuomone, tai reiškia, kad turinčio teisę gauti išmokas šeimai asmens nustatymas pagal nacionalinę teisę neturi daryti tokio poveikio, kad po Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalyje numatytos procedūros būtų nurodyta grąžinti tas išmokas, kuriomis pasiekti jų tikslai.

42. Bet kuriuo atveju tik nacionalinis teismas, turintis išnagrinėti visas konkrečias bylos aplinkybes, yra kompetentingas vertinti Austrijos mokesčių administratoriaus nurodymo grąžinti išmokas šeimai pagrįstumą. Todėl atsižvelgdamas į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytas aplinkybes manau, kad, vadovaujantis mano siūlomu Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalies trečio sakinio išaiškinimu, draudžiama susigrąžinti išmokas šeimai.

43. Pagal Austrijos teisę buvusi DN sutuoktinė buvo asmuo, turintis teisę prašyti skirti išmokas šeimai, už kartu su ja Lenkijoje gyvenusią pilnametę dukrą. Kadangi motina nepasinaudojo savo teise, DN Austrijos kompetentingai įstaigai pateikė prašymą skirti tas išmokas. Atsižvelgusi į tą prašymą ši įstaiga išmokas šeimai skyrė DN, kuris visas atitinkamas sumas pervedė savo dukrai. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad, jeigu DN turėtų grąžinti išmokas šeimai, jo buvusiai sutuoktinei jos negalėtų būti išmokėtos, nes pagal Austrijos teisę pasibaigė tų išmokų mokėjimo terminas.

44. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes pirmiausia konstatuoju, kad į DN pateiktą prašymą buvo atsižvelgta ir kad paskui jam buvo skirtos išmokos šeimai kompetentingai įstaigai vykdant Reglamento Nr. 883/2004 67 ir 68 straipsnių taikymo procedūrą, nustatytą Reglamento Nr. 987/2009 60 straipsnio 1 dalyje. Be to, pažymiu, kad, nors išmokos šeimai nebuvo sumokėtos motinai, jos faktiškai prisidėjo prie vaiko, už kurį buvo skirtos, išlaikymo.

45. Regis, šiomis aplinkybėmis pagal nacionalinę teisę reikalaujamas išmokų šeimai susigrąžinimas pažeistų Sąjungos teisės aktų leidėjo išmokų šeimai srityje nustatytas socialinės apsaugos sistemų koordinavimo taisykles.

[24] Šio sprendimo 48 punktas.

[25] Šiuo klausimu žr. 2020 m. balandžio 2 d. Sprendimą *Caisse pour l'avenir des enfants (Pasienio darbuotojo sutuoktinio vaikas)* (C-802/18, EU:C:2020:269, 68 ir 69 punktai, taip pat juose nurodyta jurisprudencija).

VI. Išvada

46. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Bundesfinanzgericht* (Federalinis finansų teismas, Austrija) pateiktus performuluotus ketvirtąjį ir penktąjį prejudicinius klausimus:

Pagal 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 987/2009, nustatančio Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką, 60 straipsnio 1 dalies trečią sakinį draudžiama tokia nacionalinės teisės nuostata, kuria remiantis leidžiama susigrąžinti išmokas šeimai, skirtas vienam iš šiame sakinyje nurodytų asmenų, į kurio prašymą kompetentinga įstaiga atsižvelgė, nes asmuo, turintis teisę prašyti tokių išmokų, nepasinaudojo šia teise, jeigu tos išmokos faktiškai prisidėjo prie šeimos narių, už kuriuos jos skirtos, išlaikymo.